

Nr 3.

Ankom till riksdagens kansli den 27 april 1942 kl. 9 f. m.

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckta motioner angående obligatorisk registrering av arbetskraft i vissa åldersklasser.

I inom andra kammaren väckta och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisade motioner, nr 213 av herr *Lundh* och nr 214 av fröken *Nygren* m. fl., har yrkats i den förstnämnda, att riksdagen måtte hemställa till Kungl. Maj:t om omedelbar utredning angående en obligatorisk registrering av all kvinnlig arbetskraft i de ålderskategorier, som beröras av den allmänna tjänstepliktslagen, och i den andra, att riksdagen måtte besluta att hemställa hos Kungl. Maj:t om nödiga åtgärders vidtagande för åstadkommande av obligatorisk registrering av samtliga svenska kvinnor mellan 16 och 70 år samt av män i samma åldersgrupper, vilka icke i annan ordning äro registrerade för uttagning till tjänstgöring inom försvaret.

Beträffande motiveringarna får utskottet, som företagit dessa motioner till behandling i ett sammanhang, hänvisa till motionerna.

Utskottet har i ärendet inhämtat yttranden från statens arbetsmarknads-kommission och kvinnoföreningarnas beredskapskommitté. Arbetsmarknads-kommissionen har bilagt sitt yttrande ett särskilt yttrande från kommissionens egna sakkunniga i frågor rörande kvinnlig arbetskraft. De tre yttrandena fogas som bilagor till utskottets utlåtande.

Yttranden.

Genom lagen om förfoganderätt för luftskyddets behov, utrymningslagens bestämmelser om utrymningstjänsteplikt samt genom lagen om tjänsteplikt ha stora möjligheter skapats att vid krig eller krigsfara tillgodose behovet av arbets- och försvarskraft. Därest dessa bestämmelser skola bli verkligt effektiva i tillämpningen synes dock, som motionärerna framhålla, en i fredslid företagen registrering av tillgänglig arbetskraft vara nödvändig, och utskottet delar motionärernas uppfattning, att denna borde vara obligatorisk och, som i motionen nr 214 föreslås, även omfatta de män, som icke i annan ordning äro registrerade för uttagning till tjänstgöring inom försvaret. Denna fråga har inom arbetsmarknads-kommissionen alltsedan kommissionens till-

Utskottet.

komst varit föremål för uppmärksamhet men icke lett till något förslag i ämnet. En svårighet i rent tekniskt hänseende för varje i speciellt syfte genomförd registrering av befolkningen ligger däri, att den sedan flera år avhandlade frågan om en mera effektiv och framförallt med moderna maskinella hjälpmedel utrustad folkbokföring ännu icke är löst, vilket arbetsmarknadscommissionen i sitt till utskottet avgivna yttrande också anfört. I själva verket innebär en speciell registrering av i motionerna föreslagen omfattning en organisations- och kostnadsfråga av samma storleksordning som frågan om en allmän folkbokföring, vilken f. n. är föremål för ny utredning genom en av besparingsberedningen tillsatt folkbokföringskommitté. Som commissionen anför, har den dock icke kunnat nöja sig med att undanskjuta tanken på en mera omfattande registrering av arbetskraft, därest den icke ansett sig genom en kombination av mindre omfattande och mindre kostsamma åtgärder kunna nå en överblick över tillgången på arbetskraft, som i väsentliga delar kan ersätta en mera fullständig registrering. Omfattningen och innebörden av denna registrering framgår av commissionens till utskottets utlåtande vidfogade yttrande. En omfattande registrering av arbetskraft för civilförsvarets och folkförsörjningens tjänst har också utförts av länsarbetsnämnderna, varjämte utskottet vill erinra om den frivilliga registreringen, som företagits av kvinnoföreningarnas beredskapskommitté.

Frågan om mera omfattande individuell registrering har på senaste tiden aktualiserats i ett särskilt sammanhang. Enligt vad utskottet erfarit överväga 1941 års hemortsförsvars-sakkunniga att vända sig till Kungl. Maj:t med begäran om att i samförstånd med arbetsmarknadscommissionen få företaga en beredskapsmönstring och därpå grundad individuell registrering av kvinnor till tjänst vid civilbefolkningens ianspråktagande för lokala försvarsuppgifter. Frågan om arbetskraftsbehov och utbildning av reservarbetskraft, vars betydelse i avgivna yttranden understrukits såväl av arbetsmarknadscommissionen som av commissionens sakkunniga i frågor rörande kvinnlig arbetskraft samt av kvinnoföreningarnas beredskapskommitté, är också föremål för arbetsmarknadscommissionens oavlåtliga uppmärksamhet, och detta problem synes också böra behandlas i sammanhang med registreringen, vilken därigenom får sin nödvändiga komplettering. Utskottet vill dessutom erinra om att arbetsmarknadscommissionen i samarbete med livsmedelscommissionen genomfört en komplettering av blockorganisationen för jordbruket.

Som av ovanstående framgår, äro omfattande åtgärder redan vidtagna eller planerade för registrering av tillgänglig arbetskraft, varjämte den betydelsefulla frågan om utbildning av erforderlig arbetskraft ägnas fortgående uppmärksamhet. Med hänsyn till dessa omständigheter synes frågan om en obligatorisk registrering av tillgänglig arbetskraft i enlighet med motionernas yrkanden böra få anstå. Utskottet får alltså hemställa,

att motionerna II:213 och II:214 icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 24 april 1942.

På utskottets vägnar:

O. MALMBORG.

Närvarande: herr *Malmberg*, fru *Västberg*, herrar *Gavelin*, *Stattin*, fröken *Nygren*, herrar *Edberg*, *Sköldin*, *Jonsson* i Skutskär, *Petterson* i Degerfors och *Carlsson* i Bakeröd.

Bilaga A.

Till Riksdagens andra kammarens första tillfälliga utskott.

Såsom infortrat yttrande över de i Riksdagens andra kammare avgivna motionerna nr 213 av herr *Lundh* och nr 214 av fröken *Nygren* m. fl. får Statens arbetsmarknadskommission härmed anföra följande.

Kommissionen har i ärendet infortrat yttrande från kommissionens egna sakkunniga i frågor rörande kvinnlig arbetskraft. De sakkunnigas yttrande bilägges.

Frågan om en individuell registrering av all tillgänglig arbetskraft, närmast med tanke på den omgruppering därav, varmed man måste räkna under krigsförhållanden, har alltsedan arbetsmarknadskommissionens tillkomst varit föremål för dess uppmärksamhet. Inom kommissionens kansli har vid olika tillfällen uppgjorts utkast till en sådan registrering, vilka varit under omprövning men icke lett till att kommissionen framlagt förslag i ämnet. Avgörande härför har varit överväganden, som i korthet kunna sammanföras på följande sätt.

En svårighet i rent tekniskt hänseende för varje i speciellt syfte genomförd registrering av befolkningen ligger däri, att den sedan flera år avhandlade frågan om en mera effektiv och framförallt med moderna maskinella hjälpmedel utrustad folkbokföring ännu icke är löst. Detta gör, att en registrering för här ifrågavarande syfte, omfattande alla medborgare i arbetsför ålder, skulle medföra nya och delvis svårlösta organisatoriska och tekniska problem och högst betydande kostnader. I själva verket innebär en speciell registrering av denna omfattning en organisations- och kostnadsfråga av samma storleksordning som den förut berörda om en allmän folkbokföring, och kommissionen har helt naturligt tvekat att giva sig i kast med en sådan uppgift, då endast för något år sedan frågan om folkbokföringen ingående utretts men icke ansetts mogen för sin lösning. Det torde

även böra framhållas, att frågan angående folkbokföringen för närvarande är föremål för ny utredning genom av besparingssakkunniga särskilt tillkallade sakkunniga, folkbokföringskommittén.

Emellertid hade kommissionen icke nöja sig med att undanskjuta tanken på en mera omfattande registrering av arbetskraft, därest kommissionen icke ansett sig genom en kombination av mindre omfattande och mindre kostsamma åtgärder kunna nå en överblick över tillgången på arbetskraft, som i väsentliga delar kan ersätta en mera fullständig registrering. Kommissionen vill med några ord redogöra för de viktigaste åtgärder, som i detta syfte vidtagits.

Främst är att nämna en omfattande företagsregistrering, som påbörjades under våren 1941 och nu är fullt genomförd. Denna registrering omfattar — med undantag för vissa grenar — alla företag inom industri och hantverk, vilka i regel sysselsätta minst 3 arbetare. För varje företag finnas uppgifter om antalet anställda vid tiden för uppgifternas infordrande, uppdelade efter yrkesspecialitet och inom varje sådan uppdelade i värnpliktiga och icke värnpliktiga män samt kvinnor. Registret omfattar för närvarande c:a 23.000 företag, vilka redovisa c:a 710.000 anställda.

Med nyssnämnda registrering har erhållits det erforderliga hjälpmedlet för att lösa en betydande del av det förut berörda omgrupperingsproblemet. Även om krigsindustrien och liknande arbetsområden under krigsförhållanden få beräknas i stor utsträckning arbeta med oskolad ersättningsarbetskraft, måste nämligen en kärna alltid bestå av arbetskraft med yrkesvana, och dylik arbetskraft måste i viss utsträckning hämtas från andra företag inom industri och hantverk, vilka i sådana tider få stå tillbaka. Det är detta som gör, att behovet av en individuell registrering icke är så framträdande i denna del utan att man kan nöja sig med sådana numerära uppgifter, som företagsregistret innehåller; om arbetskraft av en viss yrkesspecialitet behövs, kan den nås med ledning av företagsregistret.

Inom det andra stora arbetsområdet av dominerande betydelse under krigsförhållanden, nämligen jordbruksproduktionen, löses denna fråga på ett liknande sätt genom blockorganisationen för jordbruket. Det rör sig här om en organisation av c:a 70.000 block med en redovisad arbetsstyrka av 5 å 600.000 män och c:a 400.000 kvinnor. Kommissionen vill nämna, att det för närvarande i samråd med Statens livsmedelskommission planlägges åtgärder för en effektivisering av blockorganisationen och för att ge denna en fastare form.

I detta sammanhang torde också de hos länsarbetsnämnderna förda beredskapsregistren, där de av myndigheter och organisationer för särskilda beredskapsuppgifter ianspråktaga männen och kvinnorna äro registrerade, böra omnämnas.

Såsom framgår av de anförda siffrorna, har redan genom dessa åtgärder vunnits kännedom om fördelningen och den civila användningen av en väsentlig del av den arbetsföra befolkningen. Genom beredskapsregistren har därjämte en överblick kunnat erhållas bl. a. rörande omfattningen av civilbefolkningens ianspråktagande för särskilda beredskapsuppgifter. Åtgärderna ha dock icke stannat vid detta. Kommissionen vill erinra om att i januari 1941 genomfördes en s. k. beredskapsmönstring, varvid i främsta rummet för försvarets räkning inhämtades uppgifter om alla män i värnpliktsåldern. Emellertid utvidgades mönstringen att omfatta alla män mellan 16 och 60 år och i dessa delar ha de inkomna uppgifterna, till antalet om-

kring 700.000, omhändertagits av kommissionen och dess organ. Därvid ha uppgifterna från dem som äro anställda i de i företagsregistret ingående företagen i anslutning till företagsregistreringen insortierats i särskilda register. Vidare ha de till jordbruk, skogsbruk och fiske hänförliga uppgifterna ordnats kommunvis. Återstoden av mönstringsuppgifterna är tydligen av särskilt intresse, eftersom däri återfinnas de befolkningsgrupper, som de förut omnämnda, stora specialregistreringarna icke omfatta. Även denna återstod har uppdelats i yrkesgrupper och efter kommuner; det vidare arbetandet av detta material pågår ännu.

Av värde skulle givetvis varit om man även i avseende å den kvinnliga delen av befolkningen haft att tillgå liknande uppgifter som de, vilka ifråga om männen erhållits genom den förutnämnda beredskapsmönstringen. I yttrande till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet med anledning av remiss den 22 mars 1941 av en av borgmästaren Olov Rylander utarbetad promemoria angående ifrågasatt förordning om särskild beredskapsmönstring i samband med mantalsskrivning anförde också kommissionen, att reglerna härför borde avfattas så, att mönstringsskyldighet kunde föreskrivas för hela den del av befolkningen, som omfattas av de i tjänstepliktslagen intagna bestämmelserna om allmän tjänsteplikt.

De hittills vidtagna åtgärderna ha såsom framgår av det tidigare anförda framförallt tagit i sikte den yrkessakkunniga arbetskraften. När fråga blir om den oskolade ersättningsarbetskraften, bör det framhållas, att registreringen icke i och för sig utan att sammankopplas med åtgärder för utbildning m. m. har samma värde. I fråga om denna arbetskraft är förhållandet att vederbörandes förkunskaper och nuvarande sysselsättning äro av mindre intresse utom såtillvida, att man i *viss utsträckning* därav kan draga slutsatsen om hans användbarhet i den tilltänkta nya uppgiften. Vad särskilt angår problemet om utnyttjandet av sådan kvinnlig arbetskraft, som nu icke sysselsättes i produktion och handel eller samfärdsel, d. v. s. framförallt kvinnor i hemarbete, måste registreringsfrågan sägas utgöra endast en detalj i denna synnerligen komplicerade organisationsuppgift, vars huvudbeståndsdelar inbegriper sådana frågor som införande av deltidsarbete i korta skift, arbetsbyte i fråga om hemsysslor o. s. v. — allt frågor, som föra vida utöver det förslag till registrering, som här föreligger.

Om kommissionen således för dagen ansett sig kunna begränsa sig till dessa partiella — och för övrigt ännu icke slutförda — registreringsuppgifter, betyder detta icke, att kommissionens helt övergivit tanken på en mera omfattande individuell registrering. Denna fråga har på senare tid aktualiserats i ett särskilt sammanhang. Inom »1941 års hemortsförsvarssakkunniga» planeras nämligen, enligt vad sakkunniga meddelat kommissionen, att framlägga ett förslag om individuell registrering till tjänst vid civilbefolkningens ianspråktagande för lokala försvarsuppgifter. Utarbetandet av detta förslag sker i permanent samarbete med kommissionen, i den tanken att den mera omfattande registrering, som kommissionen icke ansett sig böra föreslå, måhända kan motiveras, om den kan tjäna även det sist angivna syftet och fördenskull få ett mera mångsidigt innehåll. Kommissionen är för närvarande icke i tillfälle att angiva, efter vilka linjer det slutliga förslaget väntas gå.

Vad här anförts kan sammanfattas sålunda. Kommissionen har med hänsyn till organisatoriska svårigheter och ekonomiska betänkligheter tvekat att framlägga förslag om så omfattande registreringar, som motionerna

åsyfta, men anser sig ha genom partiella registreringsåtgärder vunnit praktiskt användbara hjälpmedel för att få överblick över arbetsmarknadens viktigaste delar. Arbetet på att lösa den föreliggande uppgiften genom partiella åtgärder pågår alltjämt, och frågan om dessa åtgärders utvidgning och förbättring, möjligen till en total, individuell registrering, är föremål för kommissionens oavslutliga uppmärksamhet. Detsamma gäller om de i kvinnosakkunnigas yttrande berörda problemen angående arbetskraftsbehov och utbildning av reservarbetskraft.

Stockholm den 28 februari 1942.

Statens Arbetsmarknadskommission:

RYNO LUNDQUIST.

A. G. NORDIN.

/ Carl Söderqvist.

Bilaga B.

Till Statens arbetsmarknadskommission.

I anledning av till arbetsmarknadskommissionens sakkunniga i frågor rörande kvinnlig arbetskraft remitterade motioner, nr 213 i andra kammaren om omedelbar utredning angående en obligatorisk registrering av all kvinnlig arbetskraft i de ålderskategorier, som beröras av den allmänna tjänsteplikten, och nr 214 i andra kammaren om att Kungl. Maj:t måtte vidtaga nödiga åtgärder för åstadkommande av obligatorisk registrering av samtliga svenska kvinnor mellan 16 och 70 år samt av de män i samma åldersgrupper, vilka icke i annan ordning äro registrerade för uttagning till tjänstgöring inom försvaret, få sakkunniga anföra följande synpunkter.

Det är uppenbart, att vårt land med sin stora geografiska utbredning och med sin relativt fåtaliga befolkning vid krig eller krigsfara är tvingat att på ett planmässigt sätt utnyttja sina folkresurser i försvarets och folkförsörjningens tjänst. Det ligger också i sakens natur, att i ett eventuellt krig alla vapendugliga män måste uttagas i det militära försvaret, medan det civila försvarets och folkförsörjningens uppgifter måste fyllas av de icke värnpliktskyldiga männen samt av kvinnorna. Det framstår även klart, att medan kriget ställer många nya och ökade krav såväl inom det civila försvaret som på folkförsörjningens område, så betyder en allmän mobilisering av de vapendugliga för krigstjänsten, att de för civiluppgifterna tillgängliga folkresurserna minskas. Under sådana förhållanden blir det ett livsvillkor för vårt land, att icke minst alla arbetsdugliga kvinnor få den mest ändamålsenliga användning inom civilförsvaret och folkförsörjningen. Detta syfte torde knappast kunna tillgodoses med mindre den tillgängliga kvinnliga arbetskraften inventeras, registreras och utbildas för sina speciella uppgifter inom ett krigssamhälle.

Genom lagen om tjänsteplikt ha statsmakterna skapat de formella möjligheterna att vid krig eller krigsfara ianspråktaga arbetskraft för säkerställande av vitala uppgifter inom civilförsvaret och folkförsörjningen. Dessutom har för luftskyddets och evakuerings behov tillskapats särskilda tjänstepliktslagar. Arbetsmarknadskommissionen har redan verkställt partiella registreringar och inventeringar av arbetskraft och behovet av ersättningspersonal inom en del viktiga områden. Genom de beredskapsregister, som upprättats av länsarbetsnämnderna, är det även sört för att organisationer av olika slag, som handhava beredskapsuppgifter, icke var för sig engagera en och samma person. Den frivilliga registreringen av kvinnlig arbetskraft, som verkställdes av kvinnornas beredskapskommittéer, är visserligen en god mätare av kvinnornas vilja att åtaga sig olika arbetsuppgifter i civilförsvarets och folkförsörjningens tjänst, men denna registrering lider av svagheten att icke vara fullständig och aktuell, varför den uppenbarligen blir av ringa värde just vid den tidpunkt, då uttagningen måste ske snabbt och ändamålsenligt. Genom såväl statliga myndigheter och samhällliga organ som olika enskilda organisationer har också skett utbildning i viss omfattning av kvinnlig arbetskraft för speciella uppgifter.

Efter denna korta allmänna orientering övergå sakkunniga till de av motionärerna framställda önskemålen om en obligatorisk registrering, men anse vi oss endast böra yttra oss om den del, som avser registreringen av kvinnlig arbetskraft.

En obligatorisk registrering av alla kvinnor, som beröras av den allmänna tjänsteplikten, innebär obestriddligen fördelar, när det gäller att smidigt och snabbt framskaffa all den arbetskraft, som kan komma att behövas i händelse av krig. Sakkunniga anse sig därför böra i princip tillstyrka en obligatorisk registrering av alla under tjänstepliktslagen inbegripna kvinnor, men anse önskvärt, att ett beslut därom föregås av en skyndsam och allsidig utredning av hela frågan om kvinnornas allmänna beredskapsplikt. För beaktande vid en sådan utredning må följande synpunkter anföras.

Den förordade registreringen kommer att omfatta kvinnor med vitt skilda kunskaper, färdigheter och yrkeskvalifikationer, och en uppdelning måste alltså ske med hänsyn till uppgifter och förutsättningar. Där vederbörande redan besitter den kompetens, som erfordras för en viss arbetsuppgift, behöves inga svårigheter uppstå. Så blir heller icke förhållandet i de fall, där arbetet lätt kan läras, och till vilket man därför kan taga utbildad arbetskraft. Men inom områden, som kräva särskilt utbildad och yrkeskunnig personal, framstår behovet av erforderlig yrkesutbildning. När det gäller en mera krävande utbildning för industriellt arbete, förefaller det naturligt, att respektive företag, som äro beroende av ersättningspersonal för utkallade etc., bidra till kostnaderna för ny personals utbildning och omskolning. Sakkunniga vilja också ifrågasätta, om icke detta utbildnings- och omskolningsarbete snarast bör förberedas och verkställas i större omfattning och mera planmässigt än som hittills kunnat ske.

För att klarlägga hur den tillgängliga kvinnliga arbetskraften fördelas på olika uppgifter inom civilförsvaret och folkförsörjningen samt för vilket arbete och i vilken omfattning utbildning och omskolning bör ske, måste en utredning med syfte att någotsånär kartlägga de aktuellaste och viktigaste behoven av kvinnlig ersättningspersonal verkställas. Det borde vara möjligt för de militära myndigheterna att redan nu kunna lämna uppgifter, i vilken utsträckning de anse lämpligt att utbyta vapendugliga män mot utbildade

kvinnor för mera civilt betonade uppgifter inom försvaret. Även för jordbrukets del torde det genom arbetsblocken kunna ske en snabb inventering av det kvinnliga arbetskraftsbehovet på jordbrukets olika områden i det ögonblick de värnpliktiga männen utkallas. Därest någon verklig överblick ännu icke finnes av kvinnornas uttagning för luftskydd, evakuering, sjukvård etc., bör det vara angeläget och möjligt att åstadkomma en sådan överblick. Även våra mera vitala industrier torde kunna lämna besked om i vilken omfattning de berövas erforderlig personal vid krigstillfälle och i vilken utsträckning de anse sig behöva kvinnlig ersättningspersonal. Sakkunniga anse också önskvärt, att det överväges att skapa enhetliga grunder för den ekonomiska gottgörelse, som bör utgå till kvinnor, uttagna på civila poster inom försvaret.

Det kan icke råda något tvivel om att registreringen bör ske genom länsarbetsnämnderna. Hur densamma skall planläggas och genomföras torde däremot på registreringsområdet speciellt praktiskt och tekniskt sakkunniga kunna giva anvisningar. Sakkunniga hysa dock den meningen, att även de av de kvinnliga beredskapskommittéerna inhämtade erfarenheterna från det frivilliga registreringsarbetet skulle kunna vara av värde och giva uppslag för en obligatorisk registrering. Vidare synes det sakkunniga, att ett sådant register borde handhas av länsarbetsnämnderna, på vilka det även ankommer att uttaga och placera arbetskraften, och vilka även ha kontrollen över att personer, som registrerats för vissa beredskapsuppgifter, icke engageras för mer än en uppgift samtidigt. Sakkunniga anse också nödvändigt, att tjänstepliktig bör anmäla ändrade förhållanden, som kunna inverka på disponibiliteten, och att dessa upplysningar lämnas till länsarbetsnämnderna för att dessa skola kunna hålla registren aktuella.

En obligatorisk registrering kommer otvivelaktigt att medföra icke obetydliga kostnader, och sakkunniga ifrågasätter ett avskiljande av de kategorier, som redan äro reserverade för särskilda uppgifter, exempelvis läkare, sjuksköterskor, lottor, utrymnings- och evakueringspersonal m. m., för att därmed förbilliga och förenkla registreringsförfarandet.

Stockholm den 23 februari 1942.

På sakkunnigas vägnar:

DISA VÄSTBERG.
Ordförande.

Svea Starrin-Reindahl.

Närvarande vid yttrandets utformning: fröken *Hesselgren*, fröken *Fischer*.

Till Riksdagens andra kammares första tillfälliga utskott.

Riksdagen andra kammares tillfälliga utskott har anmodat Kvinnoföreningarnas Beredskapskommitté att yttra sig över motionerna n:r 213 av herr Lundh och 214 av fröken Nygren m. fl., angående registrering av kvinnor i vissa ålderskategorier och får kommittén i anledning härav anföra följande:

K. B. K. har alltsedan början av sin verksamhet ansett en obligatorisk registrering — förenad med uppgiftsplikt samt med skyldighet att anmäla inträffade förändringar — vara synnerligen värdefull då det gäller att vid krigstillstånd taga de kvinnors arbetskraft och tjänster i anspråk, vilka redan genom sin yrkesutbildning eller genom andra frivilligt förvärvade kunskaper och färdigheter äga kompetens att ersätta de till militärtjänst inkallade männen. Denna kommitténs uppfattning har särskilt tagit sig uttryck i en underdånig hemställan till Konungen om påbjudande av dylik obligatorisk registrering.

Registreringsfrågan har i anledning av förevarande remiss ånyo behandlats vid sammanträde inom centralkommittén. På samma gång som kommittén därvid vidhöll sin uppfattning om en obligatorisk registrerings värde vid uttagande genom tjänsteplikt och andra förfogandelagar av redan utbildad kvinnlig arbetskraft, ville kommittén emellertid till klarläggande av sin ställning i frågan om den kvinnliga ersättningskraften, framhålla, att registrering jämte tjänsteplikt icke kan vara tillfyllest, utan nödvändigtvis måste kompletteras med behövlig utbildning. Denna uppfattning har ständigt hävdats av kommittén och har framför allt kommit till uttryck *dels* i en intensiv propaganda för kvinnors livligare deltagande i befintliga utbildningskurser, t. ex. inom Luftskydd, Lottarörelsen, Röda Korset, m. m. samt *dels* i K. B. K:s egen kursverksamhet inom framför allt sådana verksamhetsområden, vilka särskilt kunde antagas vid mobilisering bliva i behov av ersättningskraft såsom t. ex. inom jordbruket, lastbils- och ambulansväsendet m. m.

Skulle därför frågan om den kvinnliga ersättningskraftens behövlighet, anskaffande och utbildning, inom en närmare framtid komma under utredning, torde enligt K. B. K:s mening registreringsfrågan lämpligast böra behandlas i detta större sammanhang.

Stockholm den 27 februari 1942.

Kvinnoföreningarnas Beredskapskommitté:

RUTH STJERNSTEDT.

- 1) Då jag icke var närvarande vid Centralkommitténs sammanträde anmäler jag nu min avvikande mening mot kommitténs uttalande i sista stycket.
- 2) Den frågan som här omtalas har icke berörts i motionerna 213 och 214 i andra kammaren och faller sålunda icke inom svaret på remissen.

Stockholm den 27 februari 1942.

RUTH GUSTAFSON.